

Turha, ärsyttävä ja arka aihe?

Suomalaiset naiset lienevät maailman mestareita innossaan osallistua kaikenlaisiin aikuiskoulutukseen. Kansliapäällikkö Markku Linna luonnehti tätä hiljan aikuiskoulutuksen keskeiseksi ongelmaksi – eikä ole kauan siitä, kun opettajakuntien naisvaltaisuus todettiin uhkaksi kansakunnan tulevaisuudelle. Onko keskiluokkaisista, keski-ikäisistä, korkeasti koulutetuista naisista tullut uusi etuoikeutettu luokka koulutusyhteiskunnassamme? Heidänpitää epäillä tuottavan syrjäytyvää miehistä alaluokkaa, jota elinikäisen oppimisen ilosanoma ei puhuttele? Aikuiskasvatuksen tutkijatapaamisessa taas miestutkijat vähän aikaa sitten valittivat suomalaisnaisten innottomuutta feminismiin, joka – paremman puutteessa – kannatteli kriittisen ja radikaalin tutkimuksen jatkuvuutta. Naistenko tulee kunnostaa nämä miesten käynnistämät kasvatuksen projektit?

Aikuiskasvatusta koskevat periaatteet, sanastot ja teoriat eivät perinteisesti ole tunnustaneet sukupuolieroa. Vaikka kansanvalistus ja –sivistys ei erotellut kansan ikäkausia tai sukupuolia, vain miehiä kirjattiin liikkeiden ja aatteiden historiaan. Ehkä ideaalikansalaisuus oli kaukana niin todellisista miehistä kuin naisistakin, mutta miksi naiset olivat valmiita samaistumaan sen miehisyteen? Onko kyse samasta ilmiöstä, jonka Ann-Catrin Östman on todennut tutkimuksessaan. Hänen mukaansa suomalaisen sukupuolten työkumppanuussuhde rakentuu perinteisellä tavalla siten: naisetkin arvostivat itseään työkumppanina yhteisössä arvokkaammiksi luokiteltujen miehisten töiden tekemisen, osaamisen tai tukemisen perusteella. Vai oliko kansakunnan rakentaminen sittenkin naisille yleisinhimillinen arvo ja lupaus ”naisystävällisen” valtion mahdollisuudesta? Tavallaan lupaus on toteutunutkin, mutta eriyttämällä enenevästi naisten ja miesten maailmat toisistaan työssä ja muussa elämässä.

Aikuiskasvatuksen myöhemmissä vaiheissakaan ei andragogiikan aikuiselle, konstruktivismiin itseohjautuvalle oppijalle tai asiantuntijalle ilmestynyt sukupuolta. Ei myöskään liberaalin ja kriittisen aikuispedagogiikan ohjelmien tiedostava yhteiskunnallinen osallistuja ole rämpinyt hoivahuolien ja riippuvuuksien maailmassa. Aikuiskasvatuksen tutkijoista ja tämänkin lehden kirjoittajista yhä suurempi osa on naisia, mutta sanastot, lähestymistavat tai kysymyksenasettelut eivät juuri erota heitä miehistä. Onko aikuiskasvatuksen naisistuminen siis osoitus ihannemiehisyyden universaalista hyvydestä vai erilaisuuksien vaimentamisesta, yhä enemmän myös naisten tuella? Myös kasvatuksen ja kasvatustieteen kentällä sukupuolen ja sukupuolittamisen merkityksiä ovat muunakin kuin neutraalina taustamuuttujina kysyneet lähinnä naistutkijat naisten kannalta. Orastava miestutkimus ei aikuiskasvatukseen ole uskaltanut.

Mutta missä ovat miehet, paitsi talouden ja politiikan kaapin päällä? Muuallakin maailmassa pohditaan ”työväenluokkaisen maskuliniteetin kriisiytymistä” kasvatuksen haasteena. Työväenluokan naiset näyttäisivät sopeutuneen paremmin paikkaansa keskiluokkaistuneessa ja toimihenkilöistyneessä yhteiskunnassa. Vaikka ilmaus ei suomalaisen perinteeseen aivan sopisikaan, se haastaa kysymään myös ”keskiluokkaisia maskuliniteetteja ja femininiteettejä”, joita me aikuiskasvattajat ja –tutkijat itse henkilöimme ja ruumiillistamme. Sivistyneistö ja tutkijat ovat perinteisesti kohdistaneet katseensa joko alaspäin, köyhiin ja osattomiin, tai ylöspäin rikkaisiin ja valtaapitäviin, mutta oman ideologisen kodin ja sen laajentumisen kriittinen pohdinta on paljon vaikeampaa.

Naisten kollektiivinen – etenkin maapalloinen - vähäosaisuus taloudellisesta, poliittisesta ja kulttuurisesta vallasta ja varallisuudesta toki perustelee erityisten naisohjelmien rakentamista koulutuksessa ja tutkimuksessa. Suomalainen sukupuoli-sana kuitenkin jo viittaa ilmiön suhteisuu-teen: niin naisten aseman parantaminen kuin miesongelman ratkaisemi- nenkin saattavat vaatia maskuliniteettien ja femininiteettien muotoutumi- sen tarkastelemista yhdessä, suhteessa toisiinsa. Aihe on monesta vielä tur- ha, ärsyttävä ja arkakin, mutta sukupuolinäkökulman esiin nostaminen voi johtaa aikuiskasvatusta koskevan keskustelun ja tutkimuksen yleisempään uudistamiseen, kyseenalaistamiseen ja virkistämiseen. Kiperiä kysymyksiä riittää ja niihin vastausten etsimisessä tehtävää, niistä antavat esimerkkejä teemanumeron kirjoitukset.

Anja Heikkinen

